

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok bűnmegelőzési, bűnfelderítési feladatkörének változása a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény 2022. évi módosításával

Changes in the crime prevention and detection tasks of the civilian
national security services with the amendment of Act national
security services in 2022

Sümegh Attila

Dr., doktorandusz
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
sumegh.attila@stud.uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány bemutatja a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok belső bűnmegelőzési, bűnfelderítési feladatrendszerét, és az e területen megjelent, de a nemzetbiztonsági szolgálatok állományával szemben nem alkalmazható megbízhatósági vizsgálatot.

Módszertan: A témával összefüggő szabályozás, tankönyvek és tanulmányok, statisztikai adatok, valamint egy 1948-ban végzett megbízhatósági vizsgálat alapján következtetések levonása.

Megállapítások: A megbízhatósági vizsgálat nem illeszkedik bele a klasszikus elhárító tevékenység fogalmába, de leginkább oda sorolható. Azzal, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársaival szemben nincs helye megbízhatósági vizsgálat lefolytatásának, nem csökken a belső bűnmegelőzés, bűnfelderítés hatékonysága. A kifogástalan életvitel ellenőrzésnek a hatályos jogi környezetben csak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állománya tekintetében van jelentősége.

Érték: A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok belső biztonsági és bűnmegelőzési tevékenységét, a megbízhatósági vizsgálatot és ezeknél a szervezeteknél

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 08. 29. Átdolgozás: 2024. 10. 21.
Elfogadás: 2024. 10. 29.

a kifogástalan életvitel ellenőrzés szükségességét nem vizsgálta tanulmány, az eddig megjelent írások a Nemzeti Védelmi Szolgálat és kiemelten a rendőri korrupció szemszögéből vizsgálták, közelítették a témát. E tekintetben próbál újat nyújtani a tanulmány.

Kulcsszavak: nemzetbiztonság, megbízhatósági vizsgálat, elhárítás, korrupció

Abstract

Aim: To present the internal crime prevention and detection data system of civilian national security services, and to present a reliability test published in the field of national security, but not applicable to the personnel of national security services.

Methodology: Drawing conclusions based on related regulations, textbooks and studies, statistical data, and a reliability study conducted in 1948.

Findings: Reliability testing does not fit into the concept of classical counterintelligence activity, but it can be classified there. The fact that there is no place for conducting reliability investigations against the staff of national security services does not reduce the efficiency of internal crime prevention and detection. Based on the current legal environment, impeccable lifestyle control is only relevant for the staff of the National Tax and Customs Administration.

Value: No study has examined the internal security and crime prevention activities of civilian national security services and the need for impeccable lifestyle control at these organizations, while studies published on reliability tests have reviewed the legal institution from the perspective of the National Protection Service and especially police corruption. In this respect, the study seeks to provide something new.

Keywords: national security, credibility investigation, counterintelligence, corruption

Bevezetés

A korrupcióellenes küzdelemben jelentős évszám volt a 2010-es év, amikor a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) módosításával és a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról szóló 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet megalkotásával létrejött a Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ).

„A Nemzeti Védelmi Szolgálat 2011-es fennállása óta törvényben meghatározott kiemelt feladata a korrupció elleni harcban való közreműködés, a szervezett bűnözői körök rendvédelmi szerveken belüli térnyerésének megakadályozása, a magas szintű felderítő tevékenység, illetve védelmi funkció.” (URL3)

A megfogalmazás szerint az NVSZ a rendvédelmi szervek bűnügyi szempontú védelmét látta el, így egészen 2022. május 25-ig a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok (nemzetbiztonsági szolgálatok) tekintetében is hatáskörrel rendelkezett a belső biztonsági és bűnmegelőzési feladatok ellátása terén.

Érdekessége volt ennek a rendszernek, hogy amíg az NVSZ a tevékenységét az Rtv. rendelkezései szerint végezte, addig a nemzetbiztonsági szolgálatok belső biztonsági szervezeti egységeinek tevékenységére – objektumaik műveleti védelme terén – a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) vonatkozott.

A törvényi kettősség alapján a védelmi eszközrendszer is különvált, annak ellenére, hogy mind az Rtv., mind az Nbtv. lehetővé tette a titkos információgyűjtés keretébe sorolt eljárások alkalmazását.

Markáns különbség volt, hogy az NVSZ a bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából folytatott titkos információgyűjtésen túl a korrupciós cselekmények csökkentésére a nemzetbiztonsági szolgálatok állományával szemben a megbízhatósági vizsgálatot is alkalmazhatta, továbbá előzetesen a kifogástalan életvitel ellenőrzést is végezhetette, legalábbis elméletileg, mert ez utóbbinak a nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső állomány miatt létjogosultsága nem volt.

A nemzetbiztonsági szolgálatok belső biztonsági szervezeti egységei ezzel szemben az állományt nemzetbiztonsági ellenőrzéssel (vagy felülvizsgálati eljárással) szűrték, illetve amennyiben a jogellenesnek ítélt tevékenység objektumaik biztonságát érintette, ennek felderítésére, elhárítására adva volt számukra a lehetőség titkos információgyűjtés folytatására.

Vagyis a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársait párhuzamosan egyrésztől rendőri, másrésztől nemzetbiztonsági szemlélettel is „ellenőrizhették”.

Ennek a kettősségnek vetett véget az egyes törvényeknek a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2022. évi II. törvényhez kapcsolódó módosításáról szóló 2022. évi IV. törvénnyel hatályba lépett Rtv., Nbtv. módosítás, amely az NVSZ hatásköréből kivette a nemzetbiztonsági szolgálatokat, és többek között a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt (NAV) érintően a bűnmegelőzési tevékenység ellátását.

A belső biztonsági, bünfelderítési tevékenység megjelenése a nemzetbiztonsági szolgálatoknál

A belső biztonsági, bünfelderítési tevékenység az elhárító tevékenység egyik formája. A *Rendészettudományi szaklexikon* az elhárítás fogalmát a következőképpen határozza meg:

„Elhárítás: a titkosszolgálati tevékenység egyik alapvető, defenzív formája, amely az állam, a nemzet biztonságát fenyegető, veszélyeztető, leplezett törekvések megelőzésére, felderítésére, megszüntetésére irányul. A megelőzés biztonsági korlátozó természetű szabály- és eljárásrendekből áll, ezek gyakran önálló intézményekké válnak. A felderítés a titkos információgyűjtés eszközeivel és módszereivel történik. A megszüntetés megvalósulhat büntetőeljárásban vagy más állami intézkedés (pl. jogszabálmódosítás) formájában. Az ~ további lényegi része az elemző-értékelő tevékenység.” (Boda, 2019).

A fogalom alapján az elhárítás, amely egy legitim állam befolyásoktól mentes működését biztosítja (Resperger, 2018; Regényi, 2018), a belső biztonsági és bünfelderítési feladatok tekintetében is több, egymásra épülő szinten valósul meg:

- első szint a megelőző-korlátozó tevékenység,
- második szint a felderítés,
- végül a megszüntetés, a felderített cselekmény folytatásának megakadályozása, a következmények elhárítása.

Az értékelő-elemző tevékenységet ebben a megközelítésben lehet a Nemzeti Információs Központ (NIK) fúziós központként való működése révén teljes általánosságban nézni, de lehet külön is, csak a belső biztonsági szakterületekre vonatkoztatni, figyelemmel arra, hogy az Nbtv. a belső biztonsági és bünfelderítési feladatokat ellátó szervezeti egységek által megszerzett információk nem mindegyikére határozza meg a NIK tájékoztatását.

A belső biztonsági és bűnmegelőzési tevékenységek csoportosítása az elhárítás fogalmát figyelembe véve a következő.

A megelőző-korlátozó tevékenység

A megelőző-korlátozó tevékenységek közé sorolható eljárások:

- biztonságtudatosítási, integritáserősítő oktatások (awareness),
- nemzetbiztonsági ellenőrzés,
- kifogástalan életvitel ellenőrzés,
- összeférhetlenségi előírások, bejelentési kötelezettségek megállapítása.

Biztonságtudatossági, integritáserősítő oktatások (awareness)

A megelőzés, biztonságtudatosság területén az Alkotmányvédelmi Hivatal (AH) a következőképpen fogalmazta meg az elhárítási területéhez kapcsolódó külső szervezetek számára tevékenységét:

„Az Alkotmányvédelmi Hivatal 2011 óta működteti Awareness programját, amelynek célja a biztonságtudatos gondolkodás fejlesztése, a kockázatokra és fenyegetésekre, valamint a nemzetközi biztonsági trendekre való felkészítés. Az Awareness program középpontjában az Alkotmányvédelmi Hivatal és a nemzetbiztonsági szempontból veszélyeztetett intézmények együttműködése áll. [...] Az Alkotmányvédelmi Hivatal szakemberei a hallgatóságot interaktívan bevonó tematikus előadások során felhívják a figyelmet az adott intézménnyel kapcsolatba hozható potenciális kockázatokra, s igény szerint segítséget nyújtanak egy-egy biztonsági kérdés megoldásában.” (URL1).

Ez a megfogalmazás a nemzetbiztonsági szolgálat szervezetén belüli megelőző tevékenységről is pontos képet ad. Különbség mindössze a nemzetbiztonsági szolgálatoknál és az államigazgatásban dolgozók fenyegetettsége közötti súlyponteltolódásból fakadhat.

A nemzetbiztonsági szolgálatok saját állományuk tekintetében az Nbtv. hivatkozott módosítását követően önállóan végzik a biztonságtudatossági, integritáserősítő oktatásokat.

Nemzetbiztonsági ellenőrzések

A nemzetbiztonsági ellenőrzést az Nbtv. 1996. március 27-i hatálybalépése hívta életre. Ez nem azt jelenti, hogy korábban a titkosszolgálatok nem ellenőrizték volna a kiemelt munkakörben dolgozókat, mindössze annyit jelent, hogy innentől beszélhetünk egy megfelelő garanciákkal ellátott, jogszabály által meghatározott eljárásrendről.

A nemzetbiztonsági ellenőrzés megelőzési szempontú szerepe talán nem is igényel részletes kifejtést.

Annyit azonban ezzel a jogintézménnyel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a hatályos szabályozás szerint valamennyi nemzetbiztonsági szolgálatnál lévő beosztás nemzetbiztonsági ellenőrzés alá esik, tehát ez egy általános, több mint 25 éve létező, megelőzést szolgáló eljárás.

A nemzetbiztonsági ellenőrzést általános jogkörrel az AH végzi, de az Információs Hivatal (IH) és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ) is rendelkezik ilyen jogosítvánnyal saját állománya és más, a hatáskörébe utalt személyek tekintetében.

Igy tehát a három nemzetbiztonsági szolgálat saját állománya és az érdekkörébe tartozó (hatáskörébe utalt) személyek tekintetében maga végzi az elhárítás megelőző-korlátozó tevékenységét.

Érdekes a negyedik nemzetbiztonsági szolgálat, a NIK helyzete, hiszen az Nbtv. szerint ez a szervezet is ellátja a belső biztonsági és bűnmegelőzési feladatokat saját állománya tekintetében, de a törvény nem jogosítja fel jelenleg a nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatásának jogkörével.

Ezt a NIK esetében általánosan az AH végzi, illetve a szervezethez máshonnan vezényelt munkatársait a vezénylési hely szerint illetékességgel rendelkező nemzetbiztonsági szolgálat ellenőrzi.

A NIK esetében látszólagosan nem teljesül az elhárítás fogalomban vázolt modellje, amit a törvény adatkezelési felhatalmazása orvosol. Az Nbtv. 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint a nemzetbiztonsági szolgálat a törvényben meghatározott feladatai ellátása érdekében az adatkezelésre feljogosított szervek nyilvántartásából átveheti és kezelheti a nemzetbiztonsági ellenőrzési és védelmi feladatok ellátása során keletkezett adatokat.

Vagyis magát a megelőző-korlátozó intézkedést az AH végzi el, de a későbbi felderítés, elhárítás, értékelés-elemzés szempontjából releváns adatok már a NIK rendelkezésére állnak.

Kifogástalan életvitel ellenőrzés

A kifogástalan életvitel ellenőrzés nemzetbiztonsági szolgálat feladatrendszerében teljesen új jogintézmény, az Nbtv. 2022. május 25-i módosításával került be a törvénybe. Ezt valamennyi szolgálat végezheti saját, illetve az AH a NAV védett állománya tekintetében, évente maximum egy alkalommal, ami nagyon előnyös az elhárítás megelőző-korlátozó feladata szempontjából.

A szabályozásnak azonban van egy olyan feltételrendszere, ami a személyiségi jogok korlátozásának tekintetében nagyon pozitív, ugyanakkor az elhárítási szempontból a hatékonyságot erősen csorbítja.

Ez a következő: a kifogástalan életvitel ellenőrzés csak a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény hatálya alá tartozókkal szemben végezhető és csak akkor, ha beosztásuk nem esik nemzetbiztonsági ellenőrzés alá.

Vagyis, ha figyelembe vesszük a szolgálatoknál foglalkoztatottak munkakörét, akkor minimális az esélye annak, hogy találunk olyat, amelyik valamilyen jogcímen ne lenne nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső jogviszony.¹

1 Nbtv. 74. § i) pont releváns alpontjai:

ii) tábornok vagy tábornoki rendfokozattal rendszeresített beosztás;

ik) nemzetbiztonsági szolgálat munkatársa;

io) „Bizalmas!” vagy annál magasabb minősítési szintű minősített adat megismerésére, felhasználására jogosult foglalkoztatási vagy szerződéses jogviszony alapján;

in) foglalkoztatási vagy szerződéses jogviszonya miatt fokozottan ki van téve jogellenes befolyásolásnak leplezett támadásnak, fenyegetésnek;

ip) közreműködő személy, akinek „Bizalmas!” vagy annál magasabb minősítési szintű minősített adatot szükséges felhasználnia.

Így tehát nem túlzás kijelenteni, hogy a a kifogástalan életvitel ellenőrzés a jelenlegi szabályozás szerint nem alkalmas arra, hogy általános megelőző-korlátozó tevékenységként szolgáljon.

Bejelentési kötelezettségek, összeférhetetlenségi szabályok

A bejelentési kötelezettségek, összeférhetetlenségi és biztonsági szabályok minden szervezetnél megtalálhatók, azok leginkább jogszabály rendelkezéseiből fakadnak, de a szervezetek saját védelmük érdekében is hoznak ilyen normákat. A Hszt. és az Nbtv. rendelkezései alapján a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársainak a polgári életben, de még a rendvédelmi területen dolgozókhöz képest is szélesebb körű összeférhetetlenségi feltételeknek és bejelentési kötelezettségnek kell eleget tenniük, egyrészt ezeket jogszabályi rendelkezések határozzák meg, másrészt a szervezetek biztonsági szabályzatai pontosítják.

A felderítés (információgyűjtés)

Az elhárítás felderítési funkciójának az egyik lehetséges eszköze a titkos információgyűjtés. Ez a lehetőség a belső biztonsági és bűnprevenzív feladatok ellátására is alkalmazható az Nbtv. 53.§-a alapján, egy korláttal. A NIK, szemben a másik három nemzetbiztonsági szolgálattal, külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést nem folytathat.

A szolgálatok által végzett külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtések között különbségként tekinthetünk arra, hogy ezek általában miniszteri engedélyhez kötött eszközalkalmazások, azonban az AH feladatrendszerében nincs kizárva a bírói engedélyezés sem.

A korábbi, NVSZ által a nemzetbiztonsági szolgálatok állományával szemben végzett felderítési tevékenységhez hasonlítva pedig az a szembeszökő különbség, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok az Nbtv. alapján járhatnak el, az NVSZ pedig az Rtv. rendelkezései szerint végezte a felderítést.

Az elhárítás

Az előzetes ellenőrzést szolgáló megelőző-korlátozó (nemzetbiztonsági ellenőrzés, összeférhetetlenséggel kapcsolatos bejelentések) intézkedésekkel feltárt kockázatok elhárítása egyszerű, mert általában egy jövőbeni kockázatként szolgáló esemény vagy állapot ellen kell fellépni.

Abban az esetben, amikor már fennálló jogviszonyok terén szükséges a feltárt kockázatok elhárítása, akkor nem elég önmagával a kockázattal foglalkozni,

hanem meg kell állapítani, fel kell mérni a korábban már bekövetkezett károkat, ami egy értékelő-elemző munkával végezhető el. Figyelmet kell fordítani továbbá a kárelhárító intézkedések hatékonyságára is, mert az intézkedéssel nyilvánosságra kerülő információk nem okozhatnak még nagyobb érdeksérelmet.

A belső bűnmegelőzési, bűnfelderítési tevékenység elhárító tevékenységként történt értelmezése alapján tehát

- a megelőző-korlátozó tevékenység,
- a felderítés,
- elhárítás (mint intézkedés) szint került meghatározásra.

Ebbe a koherens rendszerbe került bele az Nbtv. már hivatkozott 2022. évi módosításával a megbízhatósági vizsgálat jogintézménye.

Új tevékenység a feladatrendszerben, a megbízhatósági vizsgálat

A megbízhatósági vizsgálat mint szabályozott eljárás a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról szóló 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet hatálybalépésétől létezik.

Persze naivítás lenne feltételezni, hogy korábban nem tették próbára az állományt, nem ellenőrizték megbízhatóságát, titoktartását különböző módszerekkel.

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 1.11.4. jelzetű *Hírszerzéstörténeti visszaemlékezések* című iratanyagában a HM Katonapolitikai Főcsoportfőnökség – a több átalakulást követően a Belügyminisztérium III/IV. csoportfőnökség előd szervezete (Árvai & Gyaraki, 2019) – megalakulása, feladatainak bemutatása között jelentős szerepet kap az „állomány kipróbálásáról” szóló rész. Említés történik arról, hogy egy időben a Káderosztály vezetőjéhez „[...] tartozott – egyebek mellett – az állomány egyes tagjainak kipróbálása, egy nőkből álló alosztály felhasználásával végezte ezt a munkát.” (ÁBTL, 1985).

A visszaemlékezés szerint a megbízhatósági vizsgálat, a „kipróbálás” az alábbiak szerint történt:

„Ma már kevesek előtt ismert, hogy a Központi Káderosztálynak volt egy 12-15 fős női alosztálya. Ez az alosztály az állomány „kipróbálásával”, de főként az egyedek „agensolásával”² foglalkozott [...]

2 Feltehetőleg ügynök általi megkönyékezését, meghallgatását takarhatja a kifejezés.

Az említett női alosztály beosztottai általában „szólóban” tapadtak rá az ellenőrizendő személyre. Gyakorlat volt, hogy a kipróbálandó op.ti-et (operatív tisztet) valamilyen szakmai ürüggyel felrendelték a Központba [...]. Az állomáshelyre történő visszaérkezésakor szemrevételezték őt az ellenőrzést végzendő nővel. Az is felszállt a vonatra és ott ismeretséget igyekezett kötni az „alannyal”. Ez többnyire nem volt nehéz, főként, ha a nő kezdeményezett valamilyen ürüggyel. A szituációtól függően a fülkében vagy a folyosón megfelelő „körítés” után a nő, hol a naivitást keltve, hol előre jól felépített mondanivaló alapján igyekezett minél többet megtudni az op. ti-ről. Ha valaki „ráharapott” és körülményeiről ill. szolgálati viszonyairól elmondott egyet s más, később „fecsegés” miatt felelősségre vonták a Központ által, vagy az oszt. vez-től (osztályvezető) kapott dorgálást. Utólag kiértékelhető volt, hogy ezek az „ágensolók” nők erősen kiszínezett jelentéseket írtak, amelynek csak a „magva” fedte a valóságot.” (ÁBTL, 1986).

A kipróbálás általános leírásán túl a visszaemlékező személyes „kipróbálását” is megírta, amely 1948 év vége felé történt. Ebben a konkrét esetben Szombathelyen két budapesti nő először csak sejtette a visszaemlékezővel és nyomozótársával, majd konkrétan kimondták, hogy szeretnének átszökni Ausztriába. A segítségért fejenként 5000 forintot ajánlottak. A visszaemlékezés szerint a nyomozók ezt jelentették főnöküknek és másnap elmentek a megbeszélte találkozóra, ám a nők ott már nem jelentek meg. Ebből, valószínűleg helyesen, azt a következtetést szűrte le a visszaemlékező, hogy közvetlen főnöke bevonásával szervezték meg a „kipróbálást”. A történet végén, még megemlíti, hogy később a központ büféjében felismerte az egyik, Ausztriába „átszökni” kívánó nőt.

Végül hozzáteszi, hogy „*A még durvább ellenőrzési esetek közé tartozott, amikor; vagy a Kirendeltség vezetője által foglalkoztatott női ügynök, vagy egy másik op. ti. (operatív tiszt) által tartott ügynökön keresztül ellenőrizték az adott op. (operatív) munkást, természetesen a Központ utasítása alapján. Egy-egy ilyen esetben a női csábítástól kezdve, a korrupcióba való bevitel, vagy más illegális cselekménybe való bevonás kísérlete is szerepelt.*” (ÁBTL, 1986).

Megjegyzés a fejenként felajánlott 5000 forint nagyságának megítéléséhez: Mai értéken 1 forint 1948-ban 294 forintnak felelne meg ([URL2](#)), vagyis a „kipróbáláson” (megbízhatósági vizsgálat) a nők (tárgyalótisztek) közel másfél-másfél millió forintot ajánlottak fel a két nyomozónak.

Tehát mint a fent idézett visszaemlékezésből is látszik, a megbízhatósági vizsgálatok titkosszolgálatok általi végrehajtása nem újkeletű feladat.

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerében a jelenlegi szabályozás a megbízhatósági vizsgálattal érintett személyek szempontjából új.

Az Nbtv. 2022. május 26-ától hatályos 5/C. § (1) bekezdése szerint az AH elvégzi a Belügyminisztérium alá tartozó szervezetek, a honvédelmi szervezetek,

valamint a területi kormányzati igazgatási szervek kivételével a központi kormányzati igazgatási szervek és központi kormányzati igazgatási szervek területi, helyi szervei foglalkoztatottjának a megbízhatósági vizsgálatát.

A jogszabálmódosítás előtt – az IH kivételével – valamennyi rendvédelmi szerv állományával szemben lefolytatható volt megbízhatósági vizsgálat, a módosítást követően a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársainál már nincs helye megbízhatósági vizsgálatnak.

Az Nbtv. 9/A. § (1) bekezdése határozza meg a megbízhatósági vizsgálat célját, amikor kimondja, hogy a megbízhatósági vizsgálat célja annak megállapítása, hogy az azzal érintett eleget tesz-e a jogszabályban előírt hivatali, illetve jogszabályban, kollektív szerződésben, üzemi megállapodásban, valamint munkaszerződésben előírt munkaköri kötelezettségének. A megbízhatósági vizsgálat során feltárt jogsértés alapján fegyelmi vagy szabálysértési eljárás nem indítható.

Ez a jogszabályszöveg szó szerint megegyezik az Rtv. 7/A. § (1) bekezdésének szövegével, amiből az a következtetés vonható le, hogy a jogalkotó nem kívánt különbséget tenni a két felhatalmazott szervezet az AH és az NVSZ által lefolytatott vizsgálat között, annak ellenére, hogy a két szervezet jogállását, feladatait eltérő törvények szabályozzák, az NVSZ bűnüldözési, az AH pedig nemzetbiztonsági feladatokat lát el.

Amennyiben a nemzetbiztonsági ellenőrzést az elhárítás fogalma alapján a megelőző, korlátozó tevékenységek közé soroltuk, érdekes megnézni, hogy a megbízhatósági vizsgálatot be tudjuk-e sorolni az elhárítás részfeladatai közé, vagy indokolt önálló, új, csak az AH feladatrendszerében megjelenő feladatnak tekinteni.

Fentebb az elhárítás fogalmába a következőket soroltuk:

- megelőző-korlátozó tevékenység,
- felderítés,
- és a megszüntetés, a felderített cselekmény elhárítása.

A Nemzeti Védelmi Szolgálat a megbízhatósági vizsgálat célját úgy határozta meg, hogy „*A megbízhatósági vizsgálat a korrupció elleni fellépés egyik hatékony eszköze, annak visszaszorítását szolgálja. Cél azon személyek kiszűrése, akik hivatali helyzetükkel, szolgálati kötelezettségeikkel visszaélve, azt felhasználva követnek el bűncselekményeket, súlyosan károsítva a közbizalmat, megintatva a rendvédelem és a közszolgálat társadalmi megbecsülését.*” (URL3).

A gyakorlat szerint: „*A beérkezett információk nem utaltak ugyan bűncselekmény gyanújára, valamint titkos információgyűjtés elrendeléséhez sem voltak elegendők, de arra igen, hogy megbízhatósági vizsgálatot végezzünk szűréseket.*” (Dékány, 2016).

A megbízhatósági vizsgálatot e szerint az NVSZ egyfajta „szűrő-kutató munkaként” alkalmazta.

Ha ez alapján szűrő-kutató tevékenységként fogjuk fel a megbízhatósági vizsgálatot, akkor így valóban besorolható az elhárítás felderítési szakaszába, ugyanakkor a megbízhatósági vizsgálat nem egyszerű információgyűjtési mód, amely tömeges végrehajtását követően az eredmények később kielemezésre kerülnek, majd megkezdődik a nem kívánt tevékenység megszüntetése.

A megbízhatósági vizsgálat egyes személyekkel, személlyel szemben konkrét, titkos információgyűjtő eszközök alkalmazásával folytatott intézkedés, amely jogsértés megállapítása esetén kizárólag büntetőeljárást vonhat maga után.

Az is felmerülhet, hogy tényleges elhárításként (realizálásként) lenne célszerű tekinteni rá, itt azonban az okozhat zavart, hogy akkor magát a megbízhatósági vizsgálatot meg kellene előznie egy felderítési szaknak, és mint a realizálás új módszere jelenhetne meg.

Ennek a felfogásnak az Nbtv. megfogalmazása miatt nincs lehetősége érvényre jutnia, hiszen kötelező erővel – és nem mint eszközt – határozza meg az AH részére a megbízhatósági vizsgálatok lefolytatását. Ebből pedig az következik, nem tudjuk a klasszikus elhárítási feladatok közé beilleszteni ezt a jogintézményt.

Mivel indokolható, hogy a jogalkotó megszüntette a megbízhatósági vizsgálatot a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok állományával szemben?

Az Nbtv. 9/B §-ában felsorolt, a megbízhatósági vizsgálat során elkövethető és nem megengedett szabálysértések és bűncselekmények listáját, valamint a megbízhatósági vizsgálat eljárásrendjét megvizsgálva, nem vitatható az a megállapítás, hogy „*A megbízhatósági vizsgálatok túlnyomó részben a közterületi szakterületek tagjait érintik. Ennek elsődleges oka, hogy a jogintézmény szabályai ebben a közegben alkalmazhatók legegyszerűbben. Felmerül kérdésként, hogy a jogintézménynek ez a tulajdonsága, miszerint bizonyos szolgálati feladatokat ellátók esetében kevésbé alkalmazható, problémaként értékelhető-e. A megbízhatósági vizsgálatok jellegüknél fogva elsősorban a kisstílű korrupciós cselekmények realizálására alkalmasak, amikor a rendészeti szerv dolgozója olyan személlyel kapcsolatban követ el bűncselekményt, akit előzetesen nem ismert.*” (Veprik, 2020).

A legfőbb ügyész országgyűlés előtti éves beszámolóiban 2011. évtől kezdve minden évben tartalmaznak a megbízhatósági vizsgálatokra vonatkozóan adatokat. A jogintézmény bevezetésétől, 2011-től áttekintve a legfőbb ügyész országgyűlési beszámolóit (URL4), szembeötlő, hogy a megbízhatósági vizsgálatok

következményeként indított büntetőeljárásokban a megbízhatósági vizsgálattal érintettek között nemzetbiztonsági szolgálat tagja egyszer sem került megjelenítésre. Vagyis a nemzetbiztonsági szolgálatok megbízhatósági vizsgálattal érintett tagjaival szemben elrendelt eljárásokban vagy nem történt meg a kapcsolatfelvétel az eljárás alá vont személlyel, vagy pedig az elzárkózott a jogellenes cselekmény elkövetésétől.

Tehát a nemzetbiztonsági szolgálatok tekintetében elérhető statisztikai adatok azt támasztják alá, hogy ez az eljárás nem hozott „eredményt” ezen állomány tekintetében. Pontosabban fogalmazva a nemzetbiztonsági szolgálatok állományával szemben folytatott megbízhatósági vizsgálatok alapján az ügyészség nem folytatott büntetőeljárást.

Ezen adatokkal érdekes szembe állítani a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársainak veszélyeztetettségéről kialakult képet.

„Az egyéb rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél az ügyészek szerint kisebb a kockázat. Több interjúalany kiemelte, hogy egyes szervek (pl. Nemzetbiztonsági Szolgálat) állománya által végzett felderítő munka során a beszerzett információk értéke jelentős. Korrupciós kockázatot jelent, hogy a bűnözői körök fizetnének érte, ha megkaphatnák ezeket az információkat. Másrészt a felderítő munkát végző személy szelektálja a felmerülő adatokat, és eldönti, hogy további intézkedést foganatosít-e. Felmerül a kérdés, hogy mi alapján szelektál a hivatalos személy, hiszen széles mérlegelési jogköre van, hogy bűnügyi adatot képez-e belőle vagy nemzetbiztonsági érdekből inkább nem. Ideális esetben a mérlegelés szakmai alapon történik, de ez a fajta döntési szabadság jelentős korrupciós kockázatokat hordoz. Erre példa lehet a nemzetbiztonsági tevékenységet ellátó szerv, ahol rengeteg információt dolgoznak fel. Előfordulhat, hogy az információ halmazból vannak olyanok, melyekkel nem foglalkozik az ügyintéző. Ez előfordulhat szakmai okokból, de éppen arra is van esély, hogy pénzért cserébe nem dolgozza be az adott információt.” (Veprík, 2023).

Mint az idézetből kiderül, az interjúalanyok nem konkrét esetekre utalnak anonim módon, hanem elméletileg fejtegetik a korrupciónak kitettséget.

Természetesen adatok hiányában azt nem lehet kijelenteni, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok tagjaival szemben korrupciós cselekmények miatt nem indult büntetőeljárás, azonban a legfőbb ügyész éves jelentéseiből levonható az a következtetés, hogy amennyiben indult korrupciós cselekmény miatt büntetőeljárás, úgy az nem megbízhatósági vizsgálat eredményeként történt.

A fentiek alapján az, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok állományának megbízhatósági vizsgálatát megszüntette a jogalkotó – még ha a módosító törvény indokolása nem is tartalmaz erre vonatkozóan semmit –, teljes mértékben indokolható és logikus döntés volt, és a megbízhatósági vizsgálatok alá tartozó

állomány ilyen szempontú változása azt is eredményezi, hogy a későbbiekben a gyakorlatban igazolhatóvá válhat az a gondolat, hogy „*Az államnak kiemelkedően fontos feladata a kormány, a rendvédelmi szervek, valamint az egészségügyi intézmények hatékony és törvényes működésének biztosítása. Ennek fő eszköze nem a megbízhatósági vizsgálat...*” (Finszter, 2022).

Összegzés

A rendvédelmi szerveknél folytatott bűnmegelőző, bűnfelderítő tevékenység a 2010-ben törvényben rögzített eredeti elgondoláshoz képest 2022-ben jelentős változáson ment keresztül. A nemzetbiztonsági szolgálatok és a központi kormányzati igazgatási szervek kikerültek az NVSZ hatásköréből. A nemzetbiztonsági szolgálatok belső bűnmegelőzési, bűnfelderítési tevékenységüket saját maguk látják el, a központi kormányzati igazgatási szerveknél ez a feladat ma már az AH-hoz került.

Ez két szempontból is új felfogást eredményezett a korrupciós bűncselekmények megítélésében, felderítésében.

Egyrésztől megszűnt az államellenes bűncselekmények és más bűncselekmények felderítése között eddig fennálló éles határvonal. A törvénymódosításig a korrupciós bűncselekmények egyértelműen a bűnüldözés feladatkörébe tartoztak. A jelenleg hatályos szabályozásban az illetékesség megállapításánál nem a korrupciós cselekmény jellege, hanem az elkövető munkahelye lett a megkülönböztetés alapja.

Másrészről a korrupcióval szembeni fellépés egységes eszközrendszerében is változás következett be, a megbízhatósági vizsgálat nem minden rendvédelmi szerv állományába tartozóval szemben alkalmazható, nem tartoznak hatálya alá a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársai.

A nemzetbiztonsági szolgálatok közül az AH feladatrendszerében jelent meg új feladatként a megbízhatósági vizsgálat, amely nem illeszkedik bele a klaszikus elhárító tevékenység fogalmába, bár célját tekintve leginkább oda sorolható. Így ezzel a jogintézménnyel az elhárítás fogalmának kiterjesztése, újragondolása is felmerülhet.

Az, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársaival szemben nincs helye megbízhatósági vizsgálat lefolytatásának, nem jelenti azt, hogy csökkenne a belső bűnmegelőzési, bűnfelderítési feladatrendszer hatékonysága, a rendelkezésre álló eszközök és módszerek teljes mértékben alkalmasak a feladat végrehajtására, az ügyészégi statisztikai adatok nem támasztották alá a nemzetbiztonsági szolgálatoknál ennek az eljárásnak a létjogosultságát.

Mindezekon túl szintén új jogintézményként jelent meg a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerében a saját állomány kifogástalan életvitel ellenőrzése, amelynek a jelenlegi munkajogi szabályozás és a kialakult gyakorlat alapján jelentősége nincs.

Felhasznált irodalom

- ÁBTL. (1985). *Hírszerzéstörténeti visszaemlékezések* (1.11.4, 116. doboz, Kaszner János r. alvezredes visszaemlékezése, I. rész, 4. oldal).
- ÁBTL. (1986). *Hírszerzéstörténeti visszaemlékezések* (1.11.4, 116. doboz, Kaszner János r. alvezredes visszaemlékezése, II. rész, 3. oldal).
- Árvai Z. & Gyaraki K. (2019). *100 éves az önálló magyar katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás 1918–2018*. Zrínyi Kiadó.
- Boda J. (Szerk.). (2019). *Rendészettudományi szaklexikon*. Dialóg Campus Kiadó.
- Dékány B. (2016). A megbízhatósági vizsgálatok története: Egy új jogintézmény útja. *Belügyi Szemle*, 64(2), 67–77. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.2.5>
- Finszter G. (2022). A materiális jogellenesség és a megbízhatósági vizsgálatok büntetőjogi következményei. In Ambrus I. & Köhalmi L. (Szerk.), *Mészáros Ádám emlékére* (pp. 57–67). Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Publicitas Art Média Kft.
- Regényi K. M. (2018). Az elhárítás elméleti modellje (vázlat). In Dobák I., & Hautzinger Z. (Szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére* (pp. 541–546). Dialóg Campus Kiadó.
- Resperger I. (Szerk.). (2018). *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó.
- Veprík Z. J. (2020). A megbízhatósági vizsgálatok a bírósági ítéletek tükrében. *Belügyi Szemle*, 68(7), 47–62. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.7.3>
- Veprík Z. J. (2023). *A megbízhatósági vizsgálat mint a rendészeti korrupció elleni küzdelem sajátos kriminalisztikai eszköze*. Doktori értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Alkotmányvédelmi Hivatal*. <https://ah.gov.hu/awareness-program/>

URL2: *Alkotmányvédelmi Hivatal*. <https://ah.gov.hu/>

URL3: *Korrupciómegelőzés*. <https://korrupciomegelozes.kormany.hu>

URL4: *Országgyűlési beszámolók*. <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszsegrol/orszaggyulesi-beszamolok/>

Alkalmazott jogszabályok

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

2022. évi II. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról

2022. évi IV. törvény egyes törvényeknek a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2022. évi II. törvényhez kapcsolódó módosításáról

293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályairól

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Sümegh A. (2025). A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok bűnmegelőzési, bünfelderítési feladatkörének változása a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény 2022. évi módosításával. *Belügyi Szemle*, 73(3), 511–525. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i3.pp511-525>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Sümegh Attila, aki a sumegh.attila@stud.uni-nke.hu e-mail címen érhető el.